

ЦЕНТР МЕДІАЦІЇ
НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ

ЗВІТ
ЩОДО РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОЧОЇ ПОЇЗДКИ ДО м. ГЕЛЬСІНКИ (ФІНЛЯНДСЬКА
РЕСПУБЛІКА)
У МЕЖАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«Rule of Law Clinic on Mediation and Alternative Dispute Resolution»
9-12 березня 2026 року

Президенту Нотаріальної палати України
Марченку Володимирі Миколайовичу

Відповідно до участі у професійній делегації України повідомляю про результати робочої поїздки до м. Гельсінкі (Фінляндська Республіка), що відбулася 9–12 березня 2026 року в межах програми, присвяченої питанням верховенства права та розвитку альтернативних способів вирішення спорів.

У складі української делегації участь взяли представники Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України, судді різних інстанцій, зокрема судді Великої Палати Верховного Суду та касаційних судів, представники наукового середовища, системи безоплатної правничої допомоги, медіаторської спільноти України, а також міжнародні експерти та представники фінських інституцій, що працюють у сфері медіації, судового врегулювання спорів, споживчих конфліктів та забезпечення доступу до правосуддя. У зазначеній поїздки я брала участь як приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу та Голова Центру медіації Нотаріальної палати України, представляючи інтереси нотаріальної спільноти України та практикуючих медіаторів.

Метою поїздки було ознайомлення з практичним досвідом Фінляндської Республіки у сфері медіації, альтернативного вирішення спорів, судової медіації, функціонування професійних юридичних об'єднань, а також механізмів забезпечення якості відповідних послуг.

Під час програми було представлено досвід фінських суддів, адвокатів, науковців та медіаторів щодо організації судової медіації, ролі альтернативних способів вирішення спорів у забезпеченні доступу до правосуддя, статистики застосування медіації, фінансування відповідних процедур, а також діяльності інституцій, що розглядають споживчі та інші конфлікти поза межами традиційного судового процесу.

Окрему увагу було приділено фінській моделі поєднання державного контролю та професійної автономії медіаторів.

У Фінляндії функціонує судова (присудова) медіація, яка здійснюється в межах судової системи та перебуває під процесуальним контролем держави. У таких випадках медіація інтегрована у систему правосуддя, що дозволяє сторонам отримати можливість мирного врегулювання спору за сприяння суду та водночас забезпечує відповідність процедури вимогам законодавства.

Разом з тим, поряд із судовою медіацією існує ринок незалежних медіаторів, які здійснюють діяльність поза судовою системою. У цій частині медіація є повністю добровільною процедурою, що дозволяє сторонам самостійно звертатися до медіатора та застосовувати медіацію у будь-яких категоріях спорів, зокрема у договірних, корпоративних, сімейних та бізнес-конфліктах.

Такий підхід дозволяє поєднати державний контроль у тих випадках, коли медіація інтегрована у систему правосуддя, із повною свободою розвитку професії медіатора у сфері позасудового

врегулювання спорів. Саме ця модель забезпечує гнучкість медіації, збереження її добровільної природи та можливість застосування різних підходів до врегулювання конфліктів.

Для України цей досвід є особливо важливим у контексті подальшого розвитку інституту медіації.

Під час поїздки також відбулися професійні обговорення між членами української делегації щодо можливих підходів до розвитку ринку медіації та впровадження інформаційно-ознайомчих (інформаційно-оціночних) зустрічей з медіатором у відповідних категоріях спорів.

Дискусії були змістовними та відображали різні професійні позиції представників державних органів, судової влади, медіаторської спільноти, наукового середовища та юридичних професій. Водночас саме через відкритий професійний діалог було напрацьовано підхід, що базується на балансі між державною рамкою контролю та професійною автономією медіаторів.

За результатами обговорень було досягнуто домовленості щодо пілотного механізму проведення інформаційно-ознайомчих зустрічей з медіатором (ІОЗМ). Передбачається, що при Міністерстві юстиції України буде створено комісію, яка здійснюватиме відбір медіаторів, що бажають проводити ІОЗМ. До повноважень комісії входить верифікація документів, що підтверджують статус медіатора, можливе проведення співбесіди, а також розгляд скарг на діяльність медіаторів.

Медіатори, які бажають проводити ІОЗМ, за заявницьким принципом включатимуться до відповідного реєстру, що буде створений у вигляді окремої вкладки на платформі www.mediation-help.com, посилання на яку розміщене на веб-порталі «Судова влада України». У межах пілотного проекту визначені суди зможуть рекомендувати сторонам спору звернутися до інформаційно-ознайомчої зустрічі з медіатором, вказуючи на відповідний реєстр, де сторони матимуть можливість самостійно обрати медіатора. Після цього сторони за власним вибором звертаються до обраного медіатора та проходять інформаційно-ознайомчу зустріч на умовах, визначених за домовленістю сторін і медіатора. Механізм подання скарг на діяльність медіаторів передбачається реалізувати через відповідну вкладку реєстру на платформі mediation-help. Розгляд таких скарг здійснюватиметься організаціями медіаторів, до яких входить відповідний медіатор, або Міністерством юстиції України у випадку, якщо медіатор не входить до жодного професійного об'єднання.

Отриманий під час поїздки досвід також підтверджує висновки, сформульовані у підготовлених раніше аналітичних матеріалах щодо розвитку медіації в Україні. Попри наявність Закону України «Про медіацію», значний внесок професійних об'єднань медіаторів у становлення професії, активну просвітницьку діяльність медіаторської спільноти, підготовку інформаційних матеріалів та популяризацію медіації серед суспільства, а також роботу державних і соціальних інституцій у цьому напрямі, реальний рівень застосування процедури медіації в Україні залишається вкрай низьким. Важливу роль у розвитку практик діалогу та мирного врегулювання конфліктів уже відіграють центри надання соціальних послуг та органи соціального захисту населення, діяльність яких ґрунтується, зокрема, на положеннях Закону України «Про соціальні послуги» та відповідних державних стандартів, у яких закріплено застосування інформаційно-оціночних зустрічей як одного з інструментів роботи з конфліктними ситуаціями. Значний внесок у розвиток практик відновного правосуддя та застосування медіаційних підходів здійснює система безоплатної правничої допомоги, зокрема через діяльність Координаційного центру з надання правничої допомоги, який реалізує програми відновного правосуддя та сприяє поширенню практик позасудового врегулювання конфліктів.

Водночас, незважаючи на значну роботу, проведenu медіаторською спільнотою, професійними об'єднаннями, органами соціального забезпечення та системою безоплатної правничої допомоги, інституційна система розвитку медіації в Україні все ще перебуває на етапі формування. Потребують подальшого розвитку механізми забезпечення якості медіаційних послуг, прозорі процедури верифікації медіаторів, формування достовірної статистики застосування медіації, а також узгодження ролі різних інституцій у розвитку цього інституту.

У цьому контексті особливого значення набуває формування узгодженої державної політики у сфері альтернативного вирішення спорів, яка має поєднувати нормативну роль держави, інституційну підтримку з боку Міністерства юстиції України та інших органів влади, а також професійну автономію медіаторської спільноти. Саме такий баланс державної рамки та професійного саморегулювання, який продемонстровано на прикладі фінської моделі, може створити передумови

для поступового формування системи довіри до медіації та реального зростання її застосування в Україні.

З огляду на зазначене, нотаріальна спільнота України може відігравати важливу роль у подальшому розвитку культури мирного врегулювання спорів. Нотаріат є інститутом превентивного правосуддя, який спрямований на запобігання конфліктам та забезпечення правової визначеності у цивільних правовідносинах. Нотаріуси у своїй практиці щоденно працюють із правовідносинами, що потенційно містять конфлікт, зокрема у спадкових, сімейних, майнових та корпоративних питаннях. У багатьох випадках конфлікт ще не перейшов у стадію судового спору, що створює можливість для його врегулювання шляхом діалогу та переговорів. Саме тому взаємодія нотаріусів із медіаторами може стати важливим елементом розвитку системи позасудового врегулювання спорів. Досягнуті сторонами домовленості можуть бути оформлені у відповідних договорах, які за згодою сторін можуть бути нотаріально посвідчені, якщо інше не передбачено законодавством, а у випадках, визначених Цивільним кодексом України, окремі договори підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню.

Такий підхід відповідає сучасним європейським тенденціям розвитку правових систем, у яких медіація та нотаріат спільно формують інституційну основу для мирного врегулювання спорів, зниження конфліктності у суспільстві та зміцнення довіри до правової системи.

Голова Центру медіації
Нотаріальної палати України,
приватний нотаріус
Київського міського нотаріального округу

Ірина ПЕТРОВА